

EESTI AGRONOOMIDE SELTS ROOTSIS (EASR) 1945...1994

K. Annuk

Käesoleva aasta jürikuul täitus 50 aastat Eesti Agronoomide Selts Rootsis (EASR) asutamisest.

Teise maailmasõja käigus Rootsi elama asunud Eesti agronoomidel tekkis vajadus kodumaal tegutsenud kutseorganisatsiooni järele. Juba 8. aprillil 1945 said Uppsalas Eesti Seltsi ruumides kokku 12 agronoomi (E. Aidas, J. Kalm, T. Kint, A. Kivimäe, H. Kolk, J. Mets, A. Nõmmera, J. Nõu, E. Priks, A. Ruudvere, E. Terasmäe, K. Vahtras), et valida Eesti Agronoomide Selts Rootsis (EASR) asutamiskoosolekut korraldav toimikond (J. Kalm, A. Kivimäe, A. Nõmmik, A. Onno, E. Terasmäe). Korraldav toimikond pidas kolm koosolekut, kus töötati välja EASR põhikirja kava ja võeti vastu otsus asutamiskoosoleku kokku kutsumiseks Uppsalas 29. aprillil 1945. aastal. Et toimikonnal puudusid enamike Rootsis elavate eestisost agronoomide aadressid, siis nimelisi aastakoosoleku kutseid välja ei saadetud. Asutamiskoosoleku kuulutus avaldati aga mõlemas Rootsis ilmuvast eestikeelses ajalehes (*Välis-Eesti, Teataja*). Asutamiskoosolek toimus 29. aprillil 1945 algusega kl. 17.15 Uppsalas kohvik Gunnarsi ruumides. Koosolekust võttis osa 16 Eesti agronoomi. Koosoleku avas korraldava toimikonna poolt kodumaal tegutsenud Eesti Agronoomide Seltsi auliige Juhan Kalm. Korraldava toimikonna poolt oli asutamiskoosoleku päevakorda seatud: 1) koosoleku juhataja ja protokollija valimine, 2) põhikirja vastuvõtmine, 3) valimised põhikirja järele, 4) eelarve ja tegevuskava kinnitamine, 5) koosolekul algatatud küsimused. Koosoleku juhatajaks valiti J. Kalm ja protokollijaks A. Kivimäe. Juhatusse valiti A. Kivimäe, J. Mets, A. Nõmmik, A. Onno ja E. Terasmäe. Juhatuselise liikmete asemikeks valiti A. Reintamm, K. Sõmermaa, J. Nõu. Revisjonikomisjoni valiti J. Kalm, A. Ruudvere, A. Tarmet. Revisjonikomisjoni liikmete asemikeks valiti E. Aidas ja H. Kolk. Prof. A. Nõmmik esitas EASR tegevuse esialgse põhieesmärgi, milleks oli agronoomide koondamine seltsi ümber ja neile töökohtade leidmiseks kaasaaitamine. EASR juhatusel esimesel koosolekul 4. mail 1945 Ultunas Taimekasvatuse Instituudi ruumides toimus ametite jaotus: A. Nõmmik – esimees, A. Onno – aseesimees, J. Mets – laekur, A. Kivimäe – sekretär, E. Terasmäe – ametita juhatuselise liige.

Agronoomide koondamiseks EASR ümber koostatakse juhatuselise poolt ja saadetakse laiali ringkiri 1. juunist 1945. aastast. Nimetatud ringkirja sisu tutvustamiseks esitame siin sellest väljavõtte.

Eesti Agronoomide Selts Rootsis ülesandeks põhikirja kohaselt on: a) edendada agronoomilist teadust üldse, eriti aga Eesti põllumajandusse puutuvat, b) olla eesti agronoomide omavahelise sideme hoidmise organiks ning nende vaimsete ja kollegiaalsete harrastuste viljeluskeskuseks, c) olla oma liikmeskonna kutse-eetiliste, sotsiaalsete ja majanduslike huvide kaitsjaks ja d) abistada ja toetada põllumajandusteadust õppivaid isikuid, eriti aga noori. Eriliselt tahab seltsi juhatus kaasa aidata oma liikmete paremate töö- ja elamistingimuste soetamiseks. Selleks tahab ta hankida täielikku informatsiooni kõigi liikmete olukorra ja töö kohta. Omalt poolt palub seltsi juhatus kõiki agronoomide teatada seltsile kõigist vabanevatest ja võimalikest tööpaikadest. Seega koguneks seltsi juurde väga tarvilik informatsioon, mida saab ära kasutada eeskätt töötajate või ebasobivas töös olevate kolleegide abistamiseks.

EASR juhatus, hankides teavet paremate töövõimaluste leidmiseks, ei piirdunud üksnes Rootsiga, vaid hankis seda ka Rootsi Agronoomide Seltsi (SALF) vahendusel Inglismaa, Kanada, Austraalia ja isegi Abessiinia ja Jaava saare kohta. Alaliselt jäi EASR päevakorda oma liikmeskonnale võimetekohase erialase töö leidmine, Eesti agronoomilisele haridusele tunnustuse taotlemine, noorte abistamine agronoomilise hariduse saamiseks Rootsis ja eestikeelsete põllumajanduslike väljaannete avaldamine. Vähene rootsi keele oskus ja kohalike olude mittetundmine olid suureks takistuseks erialase töö saamiseks. Teatud agronoomilised ametikohad (konsulendid, assistendid) eeldasid Rootsi kodakondsuse omamist, mida sai aga

taotlema alles pärast seitse aastat maal elamist. Esimesena leidsid rakendamist vanemad ja rohkem kvalifitseeritud inimesed, kes omasid erioskusi, näiteks katseasjanduse ja laboratooriumitöö aladel. EASR juhatus eesotsas prof. A. Nõmmikuga esitas agronoomidele sobivate töökohtade leidmiseks arhiivitöö korras mitmeid ettepanekuid põllumajandus-ülikoolile ja põllumajanduse peavalitsusele. Eestlastele töökohtade võimaldamiseks Ultunas osutas tolaaegne põllumajandusülikooli rektor prof. Ragnar Nilsson erilist vastutulelikkust. Läbirääkimised temaga andsid ka võimaluse jätkata kodumaal poolelijäänud haridust juba 1945. aastal 12 üliõpilasele. EASR arhiivis oleva seltsi sekretäri (10 aastat) ja hilisema kauaaegse esimehe (25 aastat) ja auliikme (aastast 1978) A. Kivimäe kirj vahetus iseloomustab nimetatud isiku suurt ja järjekindlat tööd agronoomide koondamisel seltsi ümber ja nende abistamist paremate töö- ja elutingimuste taotlemisel Rootsis. EASR esimese tööaasta lõpuks oli liikmeid juba üle 50. Ajavahemikus 1945...1994 on EASR liikmete nimekirja kantud 77 agronoomi nimed. Seltsi auliikmete nimekirja on kantud 11 nime. Auliikmetest ainsana on elus prof. emer. G. Torstensson, kes 22. juunil 1995 sai 100-aastaseks. Ajavahemikus 1953...1994 oli külalisliikmete nimekirjas 31 isiku nimed.

EASR korraldas terve rea kutsealaseid referaat- ja diskussioonikoosolekuid, kus ettekannetega esinesid eriteadlased nii oma seltsi liikmeskonnast kui ka väljastpoolt. Enamasti sellised ettekanded peeti seoses seltsi aasta-peakoosoleku, suvepäevade, õppereiside ja väljasõitudega. EASR juhatuse algatusel korraldati 1945. ja 1946. a. oma liikmeskonna keeleliste oskuste täiendamiseks rootsi ja inglise keele kursusi.

Suurem osa EASR liikmetest on olnud praktilise kutsetöö teenistuses. Väike osa leidis rakendust õppejõududena või teaduslike töötajatena kõrgkoolide või teaduslike uurimis-asutuste juures. Siiski on kõrgeima doktorikraadi omandanud 16 EASR liiget, neist 11 agronoomia- ja 5 filosoofiadoktori kraadi.

EASR tegevust on kajastatud kõige põhjalikumalt VEPL aastaraamatutes (I, 1951... ..XX, 1986). EASR tegevuse kohta on jooksvat informatsiooni alati edastanud ajaleht *Teataja*. Mitte enam seltsi tegevust, kuid teiste hulgas EASR liikmete (26) trükisilmunud teadustöödest annab teatud ülevaate biograafiline teatmik *Eesti teadlased väljaspool kodumaad* (Stockholm, 1984). EASR enda kirjastustegevust iseloomustavad väljaantud toimetised nr. 1...5. Seejuures näiteks toimetis nr. 3 toob ära, et riigiagronoom agronoomia-doktor Arnold Kivimäe on trükis avaldanud üksnes tema Rootsis elatud aastatel 293 publikatsiooni.

EASR juhatuse viimane koosseis – V. Soo (esimees), H. Nõmmik (abiesimees), O. Aule (laekur), K. Valdmaa (sekretär), A. Aamissepp (ametita juhatuse liige) – valiti 25. mail 1990. aastal. Sama koosseis valiti tagasi seltsi viimasel aasta-peakoosolekul 22. aprillil 1992. aastal. Peale esimese ja viimase EASR juhatuse koosseisude personaalse esituse käesolevas lühiülevaates tuleb esile tõsta veel kolme mehe (K. Joost, H. Kolk, A. Mark) aastaid väldanud tööd juhatuse koosseisus. Olgu veel märgitud, et 1920. a. EAS esimese juhatuse liikmetest kaks agronoomi – Juhan Kalm ja Rudolf Allmann – kuulusid ka EASR liikmete hulka.

EASR kui rahvuslik kutseorganisatsioon on oma tegevuse praeguseks lõpetanud, sest valdav osa tema liikmeskonnast on poole sajandi vältel lahkunud igaviku teedele.

Rootsis pealekasvanud uus põlvkond on valinud aga arsti, hambaarsti, majanduse või mingi tehnilise eriala, sest neil aladel on teenimise võimalused suuremad. Ainult üksikud sealsed eesti noored on omandanud agronoomi, metsaülevaate või loomaarsti kutse. Seoses Eesti Agronoomide Seltsi taastamisega (19. 06. 1991) oli EASR justkui ka oma õigusjärgse missiooni täitnud. Ja Eesti Agronoomide Selts Rootsis ja Vabade Eestlaste Põllumajandusliit liikmete koosolekul Stockholmis Eesti Majas 14. aprillil 1994 otsustati lõpetada mõlema organisatsiooni tegevus. EASR viimasel peakoosolekul jäi kõlama soov, et on vaja koostada seltsi tegevuse ülevaade (kroonika) ja see trükisõnas jäädvustada. Käesoleva lühiülevaate ilmumise ajaks on nimetatud soov täidetud. EASR tegevuse lõpetamisest on trükisõnas ilmunud Aksel Marki artiklid ajalehes *Teataja* (1994, nr. 2) ja ajakirjas *Agraarteadus* (1994, nr. 2).